

jának, úttörőjének; nem mintha a latiniskola ellensége lett volna, hanem azért, mert minden jogos követelést és szükségét méltányolni tudott. Szerinte a gimnázium a tudós pályák kedvéért van; a nép nagy tömege részére azonban, mely a népiskolán túl akar jutni, a reáliskola nyújtja a helyes továbbképzést. Ennek természetesen figyelemmel kell lennie a kor követelményeire, «korunk pedig sürgeti az ú. n. szilárd, hasznos tudományokat és művészeteket, a mennyiségtant, számtant, mértant valamennyi alkalmazásával; a természettant és természetrajzot szintén valamennyi alkalmazásával és a természet elemezésével... Nem szótudósokat (*Wortgelehrte*), hanem művelt, hasznos, ügyes embereket kíván ez a kor; ennek szükségletei, a fokozódó hiány, a nagyobb versengés és talán nemsokára maga a nyomasztó szükség fogja megkívánni ezt a képzést a sokoldalú, gyakorlati és egyetemes értékesítés érdekében». Ime egy kiváló humanista szellem, pedagógiai hitvallása, mely noha több mint egy évszázaddal megelőtt hangzott el, úgy hat ránk, mintha a mai kor embere a mai kor szükségére írta volna. A mostani világtusa beigazolta, hogy a reáliskolát végzett hősök reális tudás és ideális gondolkodás tekintetében nem állnak a volt gimnazisták mögött és azért méltányos és illő, sőt szükséges és elengedhetetlen, hogy a két rendbeli iskolát is teljesen egyenértékűnek és egyenrangúnak tekintsék. Herdernek olyan középiskolai szervezet lebegett szeme előtt, amelynek alsó tagja magában foglalta a polgári iskolát és csak ezen épült fel a többszörösen szétágazó (furkált), szorosabb értelemben vett középiskola, vagy amint ő mondja «nyelviskola». Úgy érezzük, hogy ez a szervezet még ma sem avult el — mert még meg sem teremteték. *kf.*

A természetrajz tanítása és a háború. A *Monatshefte für den naturwiss. Unt. aller Schulgattungen* (Leipzig, Teubner) a háború kitörése óta sok cikkben mutatta ki a természettud. tárgyak nagy jelentőségét s utat mutatott arra, miként lehet a tanulók és a közönség érdeklődését kielégíteni, de meg a háború okozta viszonyok között szükséges tudnivalókat az iskola útján terjeszteni. Az 1915. évi utolsó füzetben a szerkesztő, Bastian *Schmid*, figyelmeztet arra, hogy némelyek szerint az eddigi tanítás nagyon tudományos volt és pl. növényfiziológia helyett jobb lenne a fogyasztásról, termelésről, kivitelről és behozatalról beszélni többet. Erre Sch. kijelenti, hogy bármily fontos is gyakorlati, közgazdasági szempontokat alkalmazni az iskolában, tévedés lenne a tudományos szellemet csökkenteni. A német mezőgazdaság tudományos alapon lett azzá, ami ma. Nem pusztán tények ismerete, hanem a tudományos hozzáértés juttathat eredményekhez. Másrészt azonban nem kétséges, hogy még gyakorlatibbá kell válnunk, érzékszerveinket jobban kell gyakorolnunk. Erre való az iskolai kert: a tudományos megismerést és a gazdasági érzéket egyaránt fejleszti.

A német iskolapolitika története eddig is elég bő irodalmi tárgyalásban részesült, újabban mégis egyre több, alapos tanulmány jelenik meg ebből a körből. Röviden megemlékeztünk *Tews* könyvéről (Ein Jahrh. preusz. Schulgesch., M. P. 1915); gondos tanulmányozást érdemelne részünkről is Gunnar *Thiele*, Die Organisation des Volksschul- u. Semi-